

Önismeret és felelősség a szárszói táborban

1993 augusztusának végén sokszor szerepelt a hazai sajtóban a „szárszói tanácskozás”, s a félreérthetetlenül beindult választási küzdelemnek köszönhetően, csaknem mindenki a *Püski Sándor* által szervezett politikai rendezvényre gondolt a főcímek olvasatán, hallatán. Csaknem azonos időpontban (augusztus 16-28.) három „tábor” is működött ezen a nyáron Balatonszárszón és a szomszédos Szemesen. Időben elsőként a Magyar Református Egyház 120 főiskolai és egyetemi hallgató számára szervezett konferenciája nyílt meg a nevezetes Soli Deo Gloria telepen. Az ötven évvel korábbi, híres rendezvény helyszíne az utóbbi egy évben jelentősen megváltozott, s már a résztvevőknek csupán negyede alhatott sátrakban, a többséget pedig kényelmes hálózobák és melegvizes fürdőhelyiségek várták. A fiatal, illetve leendő értelmiségiek „Református önismeret és felelősség” című, egyhetes konferenciája (csendes hete, olvasótábora, lelkigyakorlata) nagyszerű alkalmat adott a nagyszülők és az unokák képletes és valóságos találkozására is. A kilencvenes évinek derekát tapaosó *Dobos Károly* bácsitól ismért hallhattuk a csaknem hetven év előtti „birtokszerező” esemény történetét: az egykori SDG tagjai, főként teológushallgatók adták össze szerény fillérjeiket, forintjaikat 6 holdnyi „legelő” megvételére. Az államosítás és részleges „értékesítés” után a korábbi terület töredékét, a holland testvéregyház segítségével lassanként beépítve, ismét az eredeti célokra lehet használni: bibliakörös beszélgetések, előadások, viták, műhelymunka (kiscsoportos foglalkozások), áhitat, ének, tánczás és tábortűz. Ez volt ugyanis táborunk napirendje.

A kiscsoportos, bibliai alapozású meditációk után plenáris előadások halltatásával, illetve az elhangzottak vitájával telt rendszerint a nap első fele. A teljesség igénye és a témák megjelölése nélkül csupán a vitaindító bevezetőket vállalók részleges névsora: *Kósa László* művelődéstörténész, *Farkas József* lelkész, *Molnár Attila* szociológus, *Hajdú Zoltán* országgyűlési képviselő, *Kálmán Attila* államtitkár, *Szentágothai János* agykutató, *Surján László* miniszter, *Szűcs Ferenc* teológiai tanár, *Herczeg Géza* alkotmányjogász, *Hegedűs Loránt* püspök, *Kiss Gy. Csaba* a Közép-Európa Intézet igazgatója és *Ritoók Zsigmond* filológus.

Az egyenletesen színvonalas értekezések sorából is kiemelkedtek *Kolosi Tamás* szociológusnak, a mai magyar társadalom sajátos feszültségeit taglaló, *Márkus Mihály* püspöknek a reformátusok „egyházfenntartói adakozói, adózási hajlandóságának” gyengeségét, *Fűr Lajos* a népességfogyás ijesztő adatait csokorba gyűjtő, illetve *Tókes László* az erdélyi értelmiség lankadatlan kivándorlását, továbbá a példamutató élet fontosságát tárgyaló előadásai (1989 és 93 között több mint 2000 magyar orvos hagyta el Erdélyt, a református papok családjában átlag 1,7 gyermeket nevelnek fel).

A fontos felismeréseket, összefüggéseket feltáró, felidéző plenáris viták és prédikációk (*Karsay Eszter*: „Aki az eke szarvára teszi a kezét és hátrékatint, nem alkalmas az Isten országára.” Lukács 9.62., *Szűcs Ferenc*: Példabeszéd a kovászról), illetve „a lélek elvesztett anyanyelvét kereső” reggeli bibliakörök, az esti, éjszakai népdalozás, a tánctanulás mellett, talán a kiselőadásokkal, rögtönzött kérdésekkel, meditatív csöndekkel és heves vitákkal tarkított, önkéntes alapon szervezett, az egyéni érdeklődésre építő, délutáni kiscsoportos foglalkozásoknak volt a legnagyobb „lélekmozdító” ereje. Itt már szinte senki sem maradhatott „hallgató”, hiszen kikerülhetelen volt az állásfoglalás, a cáfolat vagy a bizonyítás egyéni megfogalmazása, az intellektuális és érzelmi reakciók artikulációja.

Legnépszerűbb – az előzetes jelentkezések szerint – a *Villányi Lenke* pszichológus és *Farkas József* lelkész által vezetett „Vallás és lélektan” témát boncolgató csoport volt, ahol főként *C. G. Jung* gondolatrendszerét, az egyéni és a kollektív tudattalan tartalmát, illetve funkcióját és jelentőségét vizsgálták, párhuzamba állítva Jézus kijelentéseivel. *Tókéczki László* történész irányította a „Kereszténység és nemzettudat” műhelymunkát. Mint kimutatta, a nomád, sztyepei magyar nép mítoszának középpontjában a harcos állt, s ezért a monoteista gyökerek azonossága ellenére a megfeszített elfogadása nem volt zökkenőmentes. A XIII. századra azonban kialakult a hősies életformát példázó Ár-

pád-házi szent királyok tisztelete, a „keresztyénség védőbástyája” gondolat. Refrénszerűen visszatért a keresztyénség egyetemes jellegének, illetve az ember kisebb közösségekhez tartozásának (család, nemzet) egyidejű hangsúlyozása.

Az egyház és a politika kapcsolatát taglaló vitacsoport *Szűcs Ferenc* teológiai professzor útmutatásai nyomán dolgozott, s amint hangsúlyozták, az egyházaknak a jelenben és a jövőben is nagy szerepe lesz a demokrácia kritikai megítélésében.

A *Berczky Ildikó* – *Nagy Péter* lelkészduó vezette „Egyház és ifjúság” tematikára szerveződött csoport a helyszínen végzett mikroszociológiai vizsgálat eredményeit dolgozta fel, majd értelmezte azokat. (84 értékelhető kérdőívet kaptak vissza.)

Külön-külön csoportokban beszélgettek a kistelepülések, a városi és cigánymisszió aktuális kérdéseiről, továbbá a gazdaság és etika bonyolult kapcsolatáról, illetve a keresztyén ember elkerülhetetlen dilemmáiról. A környezetvédelem egyre sürgetőbb figyelemzetéseit és javaslatait *Karsay Eszter* lelkészduó irányításával gondolták végig a „zöld csoport” tagjai, míg mások *Bárdossy György* közgazdászt tudhatták beszélgető és vitapartnerüknek az értelmiség és egyház kapcsolatának vizsgálata közben. Az alkalmi jellegű vallásszociológiai munkaközösség *Riskó János* lelkész vezetésével áttekintette az 1930 és 1993 közötti adatokat, melyek a születési, keresztesítési, konfirmációi, esketési és temetési arányok változásairól tudósítanak, szót váltottak a falusi és városi vallásmosság különbségeiről, valamint az értelmiség kikerülhetetlen felelősségéről. *Szilágyi Ferenc* irodalomtörténész a magyar irodalom református vonulatát tekintette át a leendő pedagógusokkal együtt.

Végül e sorok írója a „Szent és profán a pedagógiában” címkéjű műhelybeszélgetést, vitacsoportot vezetve szociológiai és szociálpszichológiai vizsgálatok eredményeinek felhasználásával mutatott rá a mai magyar iskolarendszer diszfunkcionális pontjaira. Majd szépirodalmi művek felhasználásával is tarkított vita után jutottunk el a *Carl Rogers* (kongruencia, empátia, pozitív elfogadás) és *Erich Fromm* által javasolt (educere felszínre hozás, megelőlegezett bizalom, hit) fogalmak biblikus gyökereinek felmutatásához, vagyis a szeretet egyetemes nevelő erejéhez, s ennek kapcsán a mindnyájunkban rejtőzö Pygmalion felismeréséhez.

A záró tábornótűz nem csupán a szokványos helyi „ki mit tud” vetélkedő volt, hanem nagyívű utazás s szlavóniai magyarság énekbeli megidézésétől („A ganéjból, porból, sárból lám felemelél...”) a csángók különös, kedves, archaikus táncain át, a bukovinai székelyek tréfás, csipkelődő meséjéig.

Akik hét verőfényes, boldog, termékeny napot töltöttünk együtt, intellektuális és érzelmi ajándékok sorát hoztuk haza, a fentiekben túl bizonyára nehezen felejtjük az utolsó óra torokszorító búcsúszózatát, Anna gitározását, Berci furulyaszavát és meséit, Jóska okos kérdéseit, lankadatlan vitakedvét, tánctanári stílusát, Lidi brácsázását, Sándor termékeny kétkedését, Zsuzsa fuvoláját, éneklésre buzdító fáradhatatlan jókedvét.

Végre nem csupán emlékezni, koszorúzni, 50 év előtti, de ma is aktuális gondolatokat idézni mentünk Szárszóra a SDG Konferenciaterületére, hanem a szülők nemzedékének kényszerű távolmaradása után most már az unokák vehették birtokba a jövő felelősségteljes alakításának helyszínét és feladatát.

NAGY ATTILA

A „nyaraltatás pedagógusa”

Leveleki Eszter „felfedezte a nyaralás pedagógiáját. Ennek a mai napig nincs nálunk irodalma... a mi egész pedagógiánk – egy hasonlattal élve – a csengőszó pedagógiája, azaz a csengetéstől csengetésig közelíti meg a gyermeket” – írja *Schüttler Tamás*.

Rákos Péter szerint „Leveleki Eszter nyaraltatás-pedagógus. Számomra Ő fedezte fel, hogy a nyaraltatás koncentrált időszaka az évnek... nemcsak időtöltés, nemcsak szórakozás, hanem jelentős pluszt, koncentrált élményt adó tevékenység.”